

PARADIGMA COMPETITIVĂ A CUNOAȘTERII

THE COMPETITIVE PARADIGM OF COGNITION

GALINA ZAMCOVAIA,

conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Tetri și Arte Plastice

TATIANA COMENDANT,

conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Instruction and education constitute the basic link in system that determines the stability of society and its level of cultural development.

The authors emphasize the elements that determine the paradigm of education. One can notice the tendency to demonstrate the innovatory character of the paradigm of competence in modern education. It is a matter of installing a new type of standard of education capable to transpose the standard of studies from the language of knowledge into a language of competences.

The competitive attitude, in its essence, is a social strategy projected on the educational sphere.

Procesul de perfecționare a învățământului este unul continuu. Practica socială pune în fața sistemului de învățământ noi cerințe, care adesea contravin realității pedagogice și consecințelor ei. Cu cât transformările socio-culturale sunt mai esențiale, cu atât este mai evidentă discordanța dintre învățământul în vigoare, transformările sociale și locul omului în societate.

Dificultățile legate de modernizarea învățământului sunt determinate, parțial, de creșterea

incomparabilă a ritmului dezvoltării economice, culturale și tehnologice și, pe de altă parte, de contradicțiile acute și de adaptarea foarte lentă a învățământului la schimbările care au loc. Căutarea de soluții este dificilă și prin faptul că e vorba de un sistem de învățământ consolidat, bazat pe cultură și pe tradițiile sale proprii.

Astfel, problemele pedagogice au o importanță vitală și socio-culturală. Astăzi mulți conștientizează faptul că învățământul și educația constituie verigile de bază în sistemul care determină stabilitatea societății și nivelul ei de dezvoltare culturală [1,55].

Învățământul ca fenomen socio-cultural a suportat *schimbări de paradigmă* în procesul de dezvoltare istorică. Din experiența mondială, se constituiau și se elaborau în decurs de sute de ani. Dintre ele fac parte: cea de cunoaștere și culturologică, tehnocrată și umanistică, societară și de cunoaștere umană, pedocentrică și infatocentrică. Fiecare paradigmă s-a constituit în funcție de un element dominant în sistemul parametrilor de bază ai învățământului, ca fenomen socio-cultural. Dintre elementele care determină *paradigma învățământului*, fac parte: imaginea despre sistemul de cunoaștere și de capacități, necesare omului într-o anumită epocă istorică concretă; conștientizarea genului de cultură și a căilor de dezvoltare a omului în procesul de însușire a acestuia; principiile de codificare și de emitere a informației; conștientizarea valorii învățământului în societate; conștientizarea dezvoltării culturale umane; rolul învățământului în societate; imaginea și locul pedagogului ca purtător de cunoștințe și de cultură în procesul de studii; imaginea și locul tineretului studios în structura educațională, cea de studii și a învățământului.

Ce tip de învățământ vom prefera astăzi? Răspunsul nu este deloc simplu. Dar căutările unui răspuns stimulează procesele inovatoare teoretice și practice, contribuie la apariția unor noi direcții în dezvoltarea gândirii pedagogice. Unul dintre ele poartă denumirea de *atitudine competitivă* față de învățământ și care devine tot mai populară în anii de la urmă. Astfel, dintr-o teorie pedagogică locală, ea se transformă într-un fenomen social important, care tinde să dețină rolul de politică conceptuală de bază, desfășurată în domeniul învățământului atât la nivel de stat, cât și prin contribuția organismelor internaționale de influență și prin reuniunile extranaționale, inclusiv Uniunea Europeană.

În baza literaturii de specialitate consacrată fundamentării atitudinii competitive, se remarcă tendința de a demonstra caracterul ei total inovator. *Paradigma competenței* tinde să se identifice cu modernitatea în domeniul învățământului și, astfel, ea se opune sistemului depășit, vechi, arhaic. Limitele istorice ale contemporaneității vor fi marcate în mod diferit. Drept exemplu poate servi delimitarea sistemului de concepții bazate pe identificarea învățământului orientat spre „acumularea de cunoștințe”. Și totuși, adesea, atitudinea competitivă se prezintă în calitate de oponent, cunoscut în pedagogia sovietică ca noțiune de „triadă” (cunoștințe-abilități-deprinderi). Paradigma acestei triade se suprapune uneori pe imaginea unei societăți totalitare, de tip „închis”, organizată pe principiile unei fabrici gigante, unde omului îi revine locul modest de „șurubaș” [2, 18]. Și, dimpotrivă, modelul sistemului de învățământ competitiv se referă la o societate dinamică, deschisă, în care produsul procesului de socializare, de instruire, de pregătire generală și profesională, în scopul satisfacerii întregului registru al funcțiilor vitale, trebuie să devină individul responsabil, gata de realizarea unei libere alegeri de orientare umanitară.

De fapt, în orice context istoric ar fi analizată transformarea paradigmatelor învățământului, de fiecare dată vom avea în vedere faptul că transformările din lumea contemporană conduc către instalarea unui tip de cultură pentru care studiile doar de dragul cunoștințelor se dovedesc a fi inacceptabile. Printre cauzele care au dus la criza modelului tradițional de învățământ, una de bază ar fi aceea că, în condițiile moderne orice informație se învechește mult mai repede decât se încheie ciclul real de învățământ în școala medie sau în cea superioară, prin ce se explică și faptul că obiectivul tradițional de „transmitere” a unui „bagaj de cunoștințe necesare”, de la profesor la elev, devine o utopie totală. Aceasta logică este confirmată, de regulă, printr-un șir de argumente social-economice, cum ar fi acela că pe piața muncii nu sunt solicitate atât cunoștințele, cât capacitatea de a îndeplini anumite funcții sociale [3].

Astfel, are loc o deplasare a scopului final a învățământului către cunoștințele competitive. Prin *competitivitate* se va înțelege capacitatea integrală de a soluționa anumite probleme concrete care apar

în orice domeniu social. O astfel de calitate presupune, desigur, posesia unor cunoștințe, dar, după cum se arată în elaborările teoretice, consacrate instalării unei atitudini competitive, nu se pun atât problema cunoștințelor propriu-zise, cât a deținerii unor anumite calități și a dexterității de a selecta în orice situație, cunoștințele necesare, din magazia enormă de informații, creată de omenire. Astfel, modelul competitiv de studii, după părerea elaboratorilor, diferă de cel al posesiei cunoștințelor întocmai după cum se deosebesc între ele cunoașterea regulilor de joc a șahului de jocul de șah propriu-zis [4, 14].

Astăzi, mai mulți autori indică foarte clar coordonatele *concepției competitive* și afirmă *ideea ei de bază - consolidarea orientării practice a învățământului*, ieșind din limitele mediului de învățământ tip „triadă”. Conform publicațiilor în domeniu, suntem în pragul unei noi etape: atitudinea competitivă trece din stadiul de autodeterminare la cel de autoafirmare, când principiile generale enunțate de el și scopurile metodologice trebuie să se afirme în aplicarea diverselor elaborări. *Este vorba despre instalarea unui nou tip de standarde de învățământ, în care exigențele către absolvenții instituțiilor de învățământ de diverse trepte trebuie să se exprime printr-un sumar al competențelor, capabil să transpună standardele studiilor dintr-un limbaj al cunoștințelor într-un limbaj al competențelor* [5, 39].

De menționat că logica elaborărilor noii paradigme de studii este foarte diversificată și, adesea, contradictorie. Nici nu ne putem permite să schițăm în articolul de față toate atitudinile, toate versiunile.

Pentru a putea urmări în detalii esența polemicii din ultimii ani, trebuie să fim conștienți de faptul că atitudinea competitivă afectează nu doar didactica, metodică și organizarea procesului de studii. În esența sa, ea este o strategie socială, proiectată pe sfera învățământului.

În linii generale, deosebim strategii sociale adaptive și locomotive. Primele, consideră „justificate” doar asemenea sarcini care sunt legate de funcțiile de adaptare ale subiecților individuali și colectivi, în anumite împrejurări. Ele sunt justificate prin faptul, discutabil, de altfel, că prin asemenea strategii, subiecții se prezintă ca niște „operatori de sistem” care întreprind anumite „mutări” indicate (sau permise). Pe contrasens, strategiile locomotive includ distanțarea subiectului de condițiile disponibile de activitate, ce permite tratarea acestor condiții din punctul de vedere a transformărilor lor bine orientate [6, 72].

Orientarea practică a modelului competitiv de învățământ tinde foarte distinct către tipajul adaptiv, în linii generale, întregul proces al modernizării, privit în corelația lui cu societatea și învățământul, poate fi interpretat ca un impact al strategiilor adaptive și locomotorii, când balanța se înclină ba într-o parte, ba în alta.

În ansamblul problemelor generale ale modernizării, strategiile locomotive sunt definitive, iar cele adaptive - auxiliare. Primele se referă la mișcarea „curentului istoric” care, doar privit îndeaproape se prezintă ca o „curgere” lentă. De fapt, „curentul” este zdruncinat adesea de turbulențe interne, legate întâi de toate, de discordanța dramatică dintre mișcarea generală și necesitățile concrete ale omenirii.

Evident, apariția și răspândirea atitudinii competitive nu ține de treburile interne ale pedagogiei, ci manifestarea unei tendințe mai largi, legată de adaptarea sarcinilor învățământului la unele particularități concrete ale unor împrejurări social-istorice.

Referințe bibliografice

1. UNGUREANI, I. *Paradigme ale cunoașterii societății*. București: Humanitas, 1990.
2. БАЙДЕНКО, В. Компетенции в профессиональном образовании (к освоению компетентностного подхода). В: *Высшее образование в России*. 2004, N. 11.
3. ZAMFIR, C. *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*. Iași: Cantes, 1999.
4. АНДРЕЕВ, А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философского – методологического анализа. В: *Педагогика*. 2005, N. 4.
5. ЗИМНЯЯ, И. А. Ключевые компетентности как результативно – целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва, 2004.
6. FAWCETT, I.; DOWNS, F. *The Relationship of Theory and Research*. Philadelphia: F.A. Davis Company, 1992.